EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

18. mai 2006 *

Kohtuasjas C-397/03 P,

mille ese on Euroopa Kohtu põhikirja artikli 56 alusel 19. septembril 2003 esitatud apellatsioonkaebus,

Archer Daniels Midland Co., asukoht Decatur (Ühendriigid),

Archer Daniels Midland Ingredients Ltd, asukoht Erith (Ühendkuningriik),

esindajad: *Rechtsanwalt* C. O. Lenz, E. Batchelor ning *solicitor* L. Martin Alegi ja *solicitor* M. Garcia, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis,

hagejad,

* Kohtumenetluse keel: inglise.

teine menetlusosaline:

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindaja: R. Lyal, keda abistas J. Flynn, *QC*, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis,

kostja Esimese Astme Kohtus

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja esimees P. Jann, kohtunikud K. Schiemann, N. Colneric (ettekandja), E. Juhász ja E. Levits,

kohtujurist: A. Tizzano,
kohtusekretär: vanemametnik M. Ferreira,

arvestades kirjalikus menetluses ja 18. novembri 2004. aasta kohtuistungil esitatut,

olles 7. juuni 2005. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Apellatsioonkaebuses taotlevad Archer Daniels Midland Co. (edaspidi „ADM Company") ning tema Euroopa tütarettevõtja Archer Daniels Midland Ingredients Ltd (edaspidi „ADM Ingredients") Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohtu 9. juuli 2003. aasta otsuse kohtuasjas T–224/00: Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients *vs.* komisjon (EKL 2003, lk II-2597, edaspidi „vaidlustatud kohtuotsus") tühistamist osas, millega jäeti rahuldamata nende hagi komisjoni 7. juuni 2000. aasta otsuse 2001/418/EÜ EÜ asutamislepingu artiklile 81 ja EMP lepingu artiklile 53 vastava menetluse kohta (juhtum COMP/36.545/F3 — Aminohapped; EÜT 2001, L 152, lk 24, edaspidi „vaidlusalune otsus") osaliseks tühistamiseks.

2 Vaidlustatud kohtuotsusega vähendas Esimese Astme Kohus ADM Company'le ning ADM Ingredients'ile solidaarselt määratud trahvi ja jättis vaidlusaluse otsuse peale esitatud tühistamishagi põhilises osas rahuldamata.

Õiguslik raamistik

3 Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „EIÕK") artikli 7, pealkirjaga „Karistamine seaduse alusel", lõikes 1 on sätestatud:

„Kedagi ei või tunnistada süüdi kuriteos — teos või tegevusetuses, mis selle toimepanemise ajal kehtinud siseriikliku või rahvusvahelise õiguse järgi ei olnud kuritegu. Samuti ei või kohaldada raskemat karistust kui kuriteo toimepanemise ajal ettenähtu."

4 EIÕK protokolli nr 7 artiklis 4, pealkirjaga „Teistkordse kohtumõistmise ja karistamise keelamine", on sätestatud:

„1. Mitte kellegi üle ei või sama riigi jurisdiktsiooni alusel teistkordselt kohut mõista ning kedagi ei või kriminaalkorras karistada teo eest, mille eest ta on juba selle riigi seaduse alusel ja kriminaalprotsessuaalses korras lõplikult õigeks või süüdi mõistetud.

[...]

3. Käesolevast artiklist ei või taganeda konventsiooni artikli 15 järgi."

5 Nõukogu 6. veebruari 1962. aasta määruse nr 17, esimene määrus asutamislepingu artiklite [81] ja [82] rakendamise kohta (EÜT 1962, 13, lk 204; ELT eriväljaanne 08/01, lk 3), artikli 15 lõige 2 sätestab:

„Komisjon võib otsusega määrata ettevõtjatele või ettevõtjate ühendustele trahvi 1 000–1 000 000 arvestusühikut või sellest suurema summa ulatuses, mis ei ületa

10% iga rikkumises osalenud ettevõtte eelneva aasta käibest, kui need tahtlikult või hooletusest:

a) rikuvad EMÜ asutamislepingu artikli [81] lõiget 1 või artiklit [82], [...]

[...]

Trahvisummat määrates võetakse arvesse nii rikkumise raskusastet kui ka kestust."

6 Komisjoni teate „Suunised määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 ja ESTÜ asutamislepingu artikli 65 lõike 5 kohaselt määratavate trahvide arvutamise meetodi kohta" (EÜT 1998, C 9, lk 3; ELT eriväljaanne 08/01, lk 171; edaspidi „suunised") preambulis on sätestatud:

„[...] [S]uunistes kirjeldatud põhimõtted peaksid tagama komisjoni otsuste läbipaistvuse ja erapooletuse nii ettevõtjate kui ka Euroopa Ühenduste Kohtu silmis, samas säilitades kaalutlusõiguse, mis asjakohaste õigusaktide alusel on komisjonile antud trahvide määramiseks 10% piires kogukäibest. Seda kaalutlusõigust tuleb siiski kasutada ühtse ja mittediskrimineeriva poliitika kohaselt, mis on kooskõlas konkurentsieeskirjade rikkumise eest karistamise eesmärkidega.

Trahvisumma kindlaksmääramise uus meetod põhineb järgmistel eeskirjadel, kusjuures lähtutakse põhisummast, mida suurendatakse raskendavate või vähendatakse kergendavate asjaolude arvessevõtmiseks."

7 Suuniste punkti 1 A neljas ja kuues taane sätestavad:

„Samuti on vaja arvesse võtta rikkujate tegelikku majanduslikku suutlikkust põhjustada olulist kahju muudele turuosalistele, eeskätt tarbijatele, ja määrata trahvi suurus nii, et sellel oleks piisavalt hoiatav mõju.

[...]

Kui rikkumine hõlmab mitut ettevõtjat (nt kartellid), võib mõnel juhul osutuda vajalikuks kasutada kõigis kolmes kategoorias kindlaksmääratud summade puhul kaalutegureid, et võtta arvesse konkreetse juhtumi kaalu ja seega rikkumise tegelikku mõju igale konkureerivale ettevõtjale, eeskätt juhul, kui samalaadseid rikkumisi toimepanevate ettevõtjate suurus erineb üksteisest oluliselt."

Vaidluse aluseks olevad asjaolud

8 Esimese Astme Kohtule hagi esitamise aluseks olevaid asjaolusid kirjeldatakse vaidlustatud kohtuotsuses järgmiselt:

„1 Hagejad [ADM Company] ning tema Euroopa tütarettevõtja [ADM Ingredients] tegutsevad teravilja ning õliseemnete töötlemise valdkonnas. Nad sisenesid lüsiiniturule 1991. aastal.

2 Lüsiin on peamine aminohape, mida kasutatakse loomasöödas toiteainena. Sünteetilist lüsiini kasutatakse lisandina söödas, mis ei sisalda piisavalt naturaalset lüsiini, näiteks teravili, et söödaspetsialistidel oleks võimalik koostada sööt valkude baasil, mis vastaks loomade toitumisvajadustele. Sööt, millele on lisatud sünteetilist lüsiini, võib asendada samuti sööta, mis sisaldab, nagu sojaoad, looduslikult piisavas koguses lüsiini.

3 1995 otsis Federal Bureau of Investigation (FBI) salajase läbiotsimise käigus Ühendriikides läbi mitmete lüsiiniturul tegutsevate ettevõtjate ruumid. Augustis ja oktoobris 1996 panid Ühendriikide ametivõimud ADM Company'le kui ka äriühingutele Kyowa Hakko Kogyo Co. Ltd (edaspidi „Kyowa"), Sewon Corp. Ltd, Cheil Jedang Corp. (edaspidi „Cheil") ning Ajinomoto Co. Inc. süüks, et nad moodustasid juunist 1992 kuni juunini 1995 kartelli, mis seisnes lüsiini hindade määramises ning selle toote müügimahtude jagamises. Ühendriikide justiitsministeeriumiga sõlmitud kokkulepete tulemusel määras asja menetlev kohus nimetatud ettevõtjatele trahvid, s.t Kyowa Hakko Kogyo'le ja Ajinomoto'le trahvi 10 miljonit Ameerika Ühendriikide dollarit (USD), ADM Company'le 70 miljonit dollarit ning Cheil'ile 1,25 miljonit dollarit. Sewon Corp.-ile määratud trahvi summa ulatus viimase andmetel 328 000 dollarini. Peale selle karistati kolme ADM Company juhti nende osaluse eest kartellis vangistuse ning rahatrahviga.

4 Juulis 1996 tegi Ajinomoto komisjoni teatise 96/C 207/04, mis puudutab trahvide määramata jätmist või nende summa vähendamist kartelliasjades,

(EÜT 1996, C 207, lk 4, edaspidi „koostööteatis") alusel komisjonile ettepaneku teha temaga koostööd, et tuvastada lüsiiniturul kartell ning selle mõju Euroopa Majanduspiirkonnas (EMP).

5 11. ja 12. juunil 1997 võttis komisjon määruse nr 17 [...] artikli 14 lõiget 3 kohaldades ette uurimised ADM Company ning Kyowa Hakko Europe GmbH asukohtades Euroopas. Nende uurimiste tagajärjel teatasid Kyowa Hakko Kogyo ja Kyowa Hakko Europe oma soovist teha komisjoniga koostööd ning edastasid komisjonile kindlat teavet, s.h lüsiini tootjate koosolekute kronoloogia kohta.

6 Komisjon saatis 28. juulil 1997 määruse nr 17 artikli 11 alusel ADM Company'le ja ADM Ingredients'ile, Sewon Corp.-ile ja tema Euroopa tütarettevõtja Sewon Europe GmbH-le (edaspidi koos „Sewon") ning Cheil'ile informatsiooninõuded nende tegevuse kohta aminohapete turul ning nendes nõuetes kirjeldatud kartellikoosolekute kohta. Peale seda, kui komisjon juhtis 14. oktoobri 1997. aasta kirjas ADM Company ning ADM Ingredients'i tähelepanu sellele, et nad ei ole vastanud komisjoni nõuetele, vastas ADM Ingredients komisjoni nõudele lüsiinituru kohta. ADM Company ei esitanud ühtegi vastust.

7 Komisjon saatis 30. oktoobril 1998 talle teatatud andmete alusel ADM Company'le ja ADM Ingredients'ile (edaspidi koos „ADM") ning teistele asjaomastele ettevõtjatele, s.t Ajinomoto'le ja tema Euroopa tütarettevõtja Eurolüsiin SA-le (edaspidi koos „Ajinomoto"), Kyowa Hakko Kogyo'le ja tema Euroopa tütarettevõtja Kyowa Hakko Europe'ile (edaspidi koos „Kyowa"), Daesang Corp.-ile (varem Sewon Corp.) ja tema Euroopa tütarettevõtja Sewon Europe'ile ning Cheil'ile vastuväiteteatise EÜ artikli 81 lõike 1 ning EMP lepingu (edaspidi „EMP leping") artikli 53 lõike 1 rikkumise tõttu. Oma vastu-

väiteteatises heitis komisjon nendele ettevõtjatele ette, et alates septembrist 1990 (Ajinomoto, Kyowa ja Sewon), märtsist 1991 (Cheil) ning juunist 1992 (ADM) kuni juunini 1995 määrasid nad EMP-s lüsiini hinnad ja müügikvoodid ning vahetasid oma müügimahtude kohta informatsiooni. Pärast selle vastuväiteteatise kättesaamist teavitasid hagejad komisjoni, et nad ei vaidle vastu faktide sisulisele õigsusele.

8 Pärast asjaomaste ettevõtjate ärakuulamist 1. märtsil 1999 saatis komisjon 17. augustil 1999 kõnealustele ettevõtjatele kartelli kestuse kohta täiendava vastuväiteteatise, milles komisjon sedastab, et Ajinomoto, Kyowa ja Sewon osalesid kartellis vähemalt alates juunist 1990, Cheil vähemalt alates 1991. aasta algusest ning hagejad alates 23. juunist 1992. Hagejad vastasid nimetatud täiendavale vastuväiteteatisele 6. oktoobril 1999 ning selgitasid, et nad ei vaidle vastu süüksarvatavate faktide sisulisele õigsusele.

9 Menetluse lõppedes tegi komisjon [vaidlusaluse] otsuse. [Viimasest] teatati hagejatele 16. juuni 2000. aasta kirjaga.

10 [Vaidlusalune otsus] sisaldab järgmisi sätteid:

„Artikkel 1

[ADM Company] ja tema Euroopa tütarettevõtja [ADM Ingredients], Ajinomoto Company Incorporated ja tema Euroopa tütarettevõtja Eurolysine SA, Kyowa Hakko Kogyo Company Limited ja tema Euroopa tütarettevõtja Kyowa Hakko Europe GmbH, Daesang Corporation ja tema Euroopa tütarettevõtja

Sewon Europe GmbH ning [Cheil] rikkusid EÜ asutamislepingu artikli 81 lõiget 1 ning EMP lepingu artikli 53 lõiget 1, osaledes hindu, müügimahtusid ning sünteetilise lüsiini müügimahtude vahetamist puudutavates kokkulepetes, mis hõlmasid kogu EMP-d.

Rikkumise kestus oli järgmine:

a) [ADM Company] ning [ADM Ingredients'i] puhul: 23. juunist 1992 kuni 27. juunini 1995;

b) Ajinomoto Company Incorporated'i ning Eurolysine SA puhul: vähemalt alates juulist 1990 kuni 27. juunini 1995;

[...]

Artikkel 2

Artiklis 1 loetletud ettevõtjatele määrati selles tuvastatud rikkumiste eest järgmised trahvid:

a) [ADM Company] ning

[ADM Ingredients]

(solidaarselt vastutavad) trahv: 47 300 000 eurot

b) Ajinomoto Company Incorporated ning

Eurolysine SA

(solidaarselt vastutavad) trahv: 28 300 000 eurot

[...]"

11 Trahvisumma arvutamiseks kasutas komisjon [vaidlusaluses otsuses] suunistes [...] sätestatud meetodit ning koostööteatist.

12 Esiteks määrati rikkumise raskusastme ning kestuse põhjal ADM-i trahvi põhisummaks 39 miljonit eurot. Ajinomoto, Kyowa, Cheil'i ja Sewon'i trahvi põhisummaks määrati vastavalt 42, 21, 19,5 ja 21 miljonit eurot ([vaidlusaluse otsuse] põhjendus 314).

13 Trahvi lähtesumma määramisel rikkumise raskusastme ning kestuse põhjal leidis komisjon esmalt, et asjaomased ettevõtjad panid toime väga raske rikkumise, arvestades selle laadi, tegelikku mõju lüsiiniturule EMP-s ja asjakohase geograafilise turu suurust. Leides rikkumise viimasel aastal saadud kogukäibe alusel seejärel, et rikkumise toimepannud ettevõtjate suurus erineb üksteisest oluliselt, rakendas komisjon erinevat kohtlemist. Seetõttu määrati

trahvi lähtesummaks ADM-ile ning Ajinomoto'le 30 miljonit eurot ning Kyowa'le, Cheil'ile ja Sewon'ile 15 miljonit eurot ([vaidlusaluse otsuse] põhjendus 305).

14 Iga ettevõtja toimepandud rikkumise kestuse arvesse võtmiseks ning nende vastava trahvi põhisumma määramiseks suurendati määratud lähtesummat 10% aastas, s.t 30% ADM-i ja Cheil'i puhul ning 40% Ajinomoto, Kyowa ja Sewon'i puhul ([vaidlusaluse otsuse] põhjendus 313).

15 Teiseks suurendati raskendavate asjaolude tõttu ADM-ile ning Ajinomoto'le määratud trahvide põhisummat 50% võrra, s.t 19,5 miljonit eurot ADM-i puhul ning 21 miljonit eurot Ajinomoto puhul, kuna nendel ettevõtjatel oli juhtiv osa rikkumise toimepanemisel ([vaidlusaluse otsuse] põhjendus 356).

16 Kolmandaks vähendas komisjon kergendavate asjaolude tõttu 20% võrra Sewon'i suhtes rikkumise kestuse alusel kohaldatud trahvi suurendamist, kuna kõnealusel ettevõtjal oli alates 1995. aasta algusest kartellis passiivne osa ([vaidlusaluse otsuse] põhjendus 365). Lisaks vähendas komisjon iga asjaomase ettevõtja trahvide põhisummasid 10% võrra, kuna kõik nad lõpetasid rikkumise alates ametivõimude esimesest sekkumisest ([vaidlusaluse otsuse] põhjendus 384).

17 Neljandaks sooritas komisjon trahvisumma „arvestatava vähendamise" koostööteatise peatüki D tähenduses. Selle alusel vähendas komisjon 50% võrra Ajinomoto ja Sewon'i trahvisummat, 30% võrra Kyowa ja Cheil'i trahvisummat

ning lõpuks 10% võrra ADM-i trahvisummat, mis oleks neile määratud koostöö puudumisel ([vaidlusaluse otsuse] põhjendused 431, 432 ja 435)."

Menetlus Esimese Astme Kohtus ning vaidlustatud kohtuotsus

9 Hagejad esitasid 25. augustil 2000 Esimese Astme Kohtule vaidlusaluse otsuse peale hagi.

10 Hagis palusid hagejad tühistada see otsus, millega määrati neile rahatrahv, või vähendada määratud rahatrahvi.

11 Vaidlustatud kohtuotsuses Esimese Astme Kohus:

— määras hagejatele solidaarselt määratud trahvi summaks 43 875 000 eurot;

— jättis hagi ülejäänud osas rahuldamata;

— jättis hagejate kanda nende endi kohtukulud ja mõistis neilt välja kolm neljandikku Euroopa Ühenduse Komisjoni kohtukuludest ning jättis viimase kanda ühe neljandiku enda kohtukuludest.

Poolte nõuded Euroopa Kohtus

12 Hagejad paluvad Euroopa Kohtul:

— tühistada vaidlustatud kohtuotsus osas, millega Esimese Astme Kohus jättis rahuldamata vaidlusaluse otsuse peale esitatud hagi;

— tühistada vaidlusaluse otsuse artikkel 2 ADM-i puudutavas osas;

— teise võimalusena, mis puudutab teist taanet, muuta vaidlusaluse otsuse artiklit 2 ning vähendada ADM-ile määratud trahvi või tühistada see;

— kolmanda võimalusena, mis puudutab teist ja kolmandat taanet, saata asi tagasi Esimese Astme Kohtusse uueks lahendamiseks kooskõlas Euroopa Kohtu otsuse õiguslike põhjendustega;

— igal juhul jätta komisjoni kanda tema enda kohtukulud ning mõista komisjonilt välja ADM-i kohtukulud Esimese Astme Kohtus ning Euroopa Kohtus.

13 Komisjon palub Euroopa Kohtul:

— jätta apellatsioonkaebus rahuldamata;

— mõista kohtukulud välja hagejatelt.

Esitatud väited

14 Oma apellatsioonkaebuse toetuseks esitavad hagejad järgmised väited:

— tagasiulatuva jõu puudumise põhimõtet on rikutud sellega, et kiideti heaks komisjoni poolt suuniste tagasiulatuvalt kohaldamine;

— võrdsuse põhimõtet on rikutud sellega, et:

— kiideti heaks komisjoni poolne diskrimineerimine konkurentsiõiguse samaaegsetele rikkumistele kohaldatavate trahvide arvutamise meetodi osas sõltuvalt sellest, kas kõnealune ühenduse institutsioon tegi oma otsuse enne või pärast suuniste avaldamist;

— Ajinomoto'le määratud trahvi osas kiideti heaks ADM-le määratud trahvi lähtesummaga võrdne lähtesumma, kuigi Ajinomoto turuosa EMP-s oli peaaegu kaks korda suurem kui ADM-i turuosa;

— *ne bis in idem* põhimõtet on rikutud sellega, et otsustati, et komisjon ei olnud kohustatud hüvitama ega arvesse võtma ADM-i poolt sama tegevuse alusel teistele ametivõimudele tasutud trahve;

— põhjendamiskohustust on rikutud sellega, et:

— leiti, et komisjon ei olnud kohustatud arvesse võtma ADM-i poolt kolmandates riikides tasutud trahve, kuigi komisjoni määratud trahv põhines eelkõige ADM-i ülemaailmsel käibel ning järelikult karistati ADM-i tema käibe alusel, mille ta sai riikides, kus talle oli juba trahv määratud;

— leiti, et trahv on põhjendatud, kuigi komisjon rikkus oma kohustust võtta arvesse ADM-i lüsiini käivet EMP-s;

— tõendeid on moonutatud sellega, et leiti, et komisjon tõendas majandusliku mõju olemasolu, kuigi nimetatud tõendid ei kujutanud endast analüüsi hinnataseme kohta olukorras, kus kokkulepet ei olnud, ning seega ei kinnitanud, et hinnad olid kõrgemad kui muudel juhtudel;

— põhimõtet, mille kohaselt peab komisjon järgima endale kehtestatud reegleid, on rikutud sellega, et nimetatud institutsioonil on lubatud suunistest kõrvale kalduda;

— rikutud on proportsionaalsuse põhimõtet, nii nagu seda on tõlgendanud Euroopa Kohus ning Esimese Astme Kohus, mille kohaselt peab olema kindel seos trahvi ning asjaomase käibe vahel.

Apellatsioonkaebus

Esimene väide, mis puudutab tagasiulatuva jõu puudumise põhimõtte rikkumist

15 Esimese väitega heidavad hagejad Esimese Astme Kohtule ette, et viimane on vaidlustatud kohtuotsuse punktides 39–61 rikkunud tagasiulatuva jõu puudumise põhimõtet, kiites heaks suuniste komisjoni poolt tagasiulatuvalt kohaldamise.

16 Hagejad väidavad, et kui oleks järgitud varasemat praktikat, siis oleks trahv olnud väiksem, kui suuniste alusel määratud trahv.

17 Vaidlustatud kohtuotsuses lükkas Esimese Astme Kohus selle väite tagasi põhjendustel, mille sõnastus oli samane tema nende otsuste põhjendustega, mis olid aluseks Euroopa Kohtu 28. juuni 2005. aasta otsusele liidetud kohtuasjades C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P ning C-213/02 P: Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon (EKL 2002, lk I-5425).

18 Viimase kohtuotsuse punktides 202–206 võtab Euroopa Kohus kokku Esimese Astme Kohtu põhjendused järgmiselt:

„202 Esimese Astme Kohus märkis esiteks õigustatult, et EIÕK artiklis 7 põhiõigusena kinnitatud karistusseaduste tagasiulatuva jõu puudumise põhimõte kujutab endast ühenduse õiguse üldpõhimõtet, mida tuleb konkurentsinormide rikkumise eest trahvide määramisel järgida ja mis nõuab, et kohaldatud karistused ei või olla raskemad teo toimepanemise ajal ettenähtutest.

203 Esimese Astme Kohus leidis seejärel, et suunised kuuluvad trahvisummade kindlaksmääramise õiguslikku raamistikku, mis on määruse nr 17 artiklis 15 rikkumise eelselt ette nähtud.

204 Suunistes sätestatud trahvisumma arvutamise meetod põhineb endiselt viidatud määruse selles sättes ette nähtud põhimõtetel, kuna arvutamine toimub alati rikkumise kestuse ja raskusastme põhjal ning trahv ei või ületada 10% kogukäibest.

205 Suunised ei muuda seega karistuste määramise õiguslikku raamistikku, mis on kindlaks määratud üksnes määrusega nr 17. Komisjoni varasem otsuste tegemise praktika ei ole osa sellest õiguslikust raamistikust.

206 Esimese Astme Kohtu sõnul ei ole siin tegu trahvide tagasiulatuva raskendamisega, isegi kui suunised võivad teatavatel juhtudel kaasa tuua

trahvide tõstmise. See tuleneb üksnes komisjonile määrusega nr 17 antud kaalutlusõigusest trahvisummat kindlaks määrata. Komisjon võib seega igal hetkel muuta trahvide taset oma konkurentsipoliitikale vastavaks, tingimusel, et ta jääb määruses nr 17 märgitud piiridesse [...]"

19 Nii nagu Euroopa Kohus sedastab eespool viidatud kohtuotsuse Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon punktides 207 ja 208, ei ole täpne Esimese Astme Kohtu eeldus, et suunised ei ole osa trahvisumma määramise õiguslikust raamistikust, mis koosneb üksnes määruse nr 17 artiklist 15, nii et suuniste kohaldamine enne nende vastuvõtmist toimunud rikkumistele ei saa rikkuda tagasiulatuva jõu puudumise põhimõtet.

20 Järelikult võib karistuspoliitika muutmine, käesolevas asjas komisjoni üldine konkurentsipoliitika trahvide alal, tagasiulatuva jõu puudumise põhimõtte seisukohast mõju omada, eriti kui seda kasutatakse selliste käitumisreeglite nagu suunised vastuvõtmiseks (eespool viidatud kohtuotsus Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon, punkt 222).

21 Sellegipoolest eeldab ühenduse konkurentsieeskirjade tõhus kohaldamine seda, et komisjon saaks igal hetkel kohandada trahvide taset vastavalt selle poliitika vajadustele (7. juuni 1983. aasta otsus liidetud kohtuasjades 100/80–103/80: Musique Diffusion française jt *vs.* komisjon, EKL 1983, lk 1825, punkt 109 ning eespool viidatud kohtuotsus Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon, punkt 227).

22 Sellest tuleneb, et trahviga lõppeda võiva haldusmenetlusega seotud ettevõtjatel ei saa tekkida õiguspärast ootust, et komisjon ei ületa varasema praktika käigus määratud trahvide taset või et kasutatakse sama trahvide arvutamise meetodit (eespool viidatud kohtuotsus Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon, punkt 228).

23 Seega peavad ettevõtjad käesolevas asjas arvestama võimalusega, et komisjon võib igal hetkel otsustada tõsta trahvisummasid, võrreldes minevikus kohaldatuga (eespool viidatud kohtuotsus Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon, punkt 229).

24 See on nii mitte üksnes siis, kui komisjon tõstab trahvisummade taset üksikutes otsustes trahve määrates, vaid ka trahvisummade tõstmisel, kohaldades arutatavale asjale üldkohaldatavaid käitumisreegleid, näiteks suuniseid (eespool viidatud kohtuotsus Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon, punkt 230).

25 Kohtuotsust Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon silmas pidades tuleb järeldada, et suunised, eelkõige aga neis sisalduv uus trahvide arvutamise meetod, eeldades, et sellel on määratud trahvidele raskendav mõju, olid sellistele ettevõtjatele, nagu hagejad, mõistlikult ettearvatavad asjaomaste rikkumiste toimepanemise hetkel ning et komisjon ei rikkunud tagasiulatuva jõu puudumise põhimõtet, kui ta vaidlusaluses otsuses enne suuniste vastuvõtmist toime pandud rikkumistele neid suuniseid kohaldas (eespool viidatud kohtuotsus Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon, punktid 231 ja 232).

26 Järelikult ei ole Esimese Astme Kohus rikkunud õigusnormi, lükates tagasi tühistamise väite, mis puudutab tagasiulatuva jõu puudumise põhimõtte rikkumist.

27 Kõike eelnevat arvesse võttes tuleb apellatsioonkaebuse esimene väide tagasi lükata.

Teine väide, mis puudutab võrdsuse põhimõtte rikkumist

28 Hagejate esitatud teine väide koosneb kahest osast. ADM heidab Esimese Astme Kohtule ette, et viimane on rikkunud võrdsuse põhimõtet, kiites esiteks heaks komisjonipoolse diskrimineerimise konkurentsiõiguse samaaegsetele rikkumistele kohaldatavate trahvide arvutamise meetodi osas sõltuvalt sellest, kas kõnealune ühenduse institutsioon tegi oma otsuse enne või pärast suuniste avaldamist (vaidlustatud kohtuotsuse punktid 69–75), ning kiites teiseks heaks Ajinomoto'le määratud trahvi osas ADM-le määratud trahvi lähtesummaga sama suure lähtesumma, kuigi Ajinomoto turuosa EMP-s oli peaaegu kaks korda suurem kui ADM-i turuosa (vaidlustatud kohtuotsuse punktid 207 ning 211–214).

29 Teise väite esimene osa on tihedalt seotud esimese väitega, kuna väidetavalt diskrimineeriv kohtlemine tuleneb sellest, et alates kindlast kuupäevast rakendati suuniseid.

30 Nii nagu märgitakse käesoleva kohtuotsuse punktis 21, võib komisjon igal hetkel otsustada tõsta trahvisumma taset võrreldes varem kohaldatud tasemega.

31 Sel põhjusel lükkas Euroopa Kohus eespool viidatud kohtuotsuse Musique Diffusion française jt *vs.* komisjon punktis 110 tagasi väite, mis tugines eelkõige argumendile, et komisjoni kohaldatav meetod on diskrimineeriv, kuna kõnealuse kohtuasjaga seotud asjaolud leidsid aset samal ajal kui teistes menetlustes need asjaolud, mida arvestades tegi komisjon otsuse enne käesolevas asjas otsuse tegemist ning määras oluliselt väiksemaid trahve.

32 Seega tuleb teise väite esimene osa jätta tähelepanuta.

33 Sama väite teises osas tuginevad hageja põhjendused eeldusele, et kui mitmed ettevõtjad on osalenud samas rikkumises, siis saavad trahvi lähtesummad erineda üksnes kõnealuse toote käibe põhjal EMP-s. Selline eeldus on väär.

34 Nii nagu nähtub eespool viidatud kohtuotsuse Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon punktidest 243 ja 312, on trahvi lähtesummade erinevus lubatud muude kriteeriumite alusel kui asjaomane käive.

35 Esimese Astme Kohus ei ole rikkunud õigusnormi, leides vaidlustatud otsuse punktis 212 temale teadaolevate faktiliste asjaolude alusel, et ADM-i kogukäibest — ettevõtja suuruse ning majandusliku võimsuse näitaja — nähtub selgelt, et ADM on kaks korda suurem kui Ajinomoto, mis kompenseerib nii asjaolu, et tal oli EMP lüsiiniturul väiksem mõju kui Ajinomoto'l, kui ka selgitab, et trahvi lähtesumma tuleb määrata piisavalt hoiataval tasemel.

36 Järelikult tuleb teise väite teine osa ning seega kogu väide tagasi lükata.

Kolmas väide, mis puudutab ne bis in idem *põhimõtte tuletise rikkumist*

Poolte argumendid

37 Kohtuistungil täpsustatud kolmanda väitega leiavad hagejad, et rikutud on *ne bis in idem* põhimõtte tuletist, kuna Esimese Astme Kohus otsustas vaidlustatud kohtuotsuse punktides 85–104, et komisjon ei olnud kohustatud hüvitama ega arvesse võtma sama tegevuse alusel teistele ametivõimudele tasutud trahve.

38 See väide koosneb kolmest osast.

39 Esiteks väidavad hagejad, et Esimese Astme Kohus tegi õigusliku vea, tõlgendades liiga kitsalt *ne bis in idem* põhimõtet ning Euroopa Kohtu 14. detsembri 1972. aasta otsust kohtuasjas 7/72: Boehringer Mannheim *vs.* komisjon (EKL 1972, lk 1281). Hagejad kinnitavad, et üldpõhimõtete hulka kuulub ka *ne bis in idem* põhimõtte tuletis, mille kohaselt tuleb samade asjaolude suhtes võtta arvesse konkureerivaid karistusi. Siinkohal on tegemist ühenduse õiguse aluspõhimõttega, mis on sõltumatu igasugustest kokkulepetest. Hagejad leiavad, et eespool viidatud kohtuotsuses Boehringer Mannheim *vs.* komisjon oli tegemist kolmanda riigiga ning Euroopa Kohus otsustas, et sellistes kohtuasjades kohalduvad õiguse üldpõhimõtted. Korrakohase õigusemõistmise põhimõtet ning proportsionaalsuse põhimõtet on järgitud siis, kui hilisemate karistuste määramisel võetakse samade tegude eest arvesse ükskõik millise kohtu poolt juba määratud karistusi. Vastasel korral on oht liigselt karistada asjaomaseid ettevõtjaid ning seetõttu määrataks neile, võrreldes hoiatamise ja/või karistamise vajadusega, ebaproportsionaalne trahv.

40 Edasi leiavad hagejad, et vaidlustatud kohtuotsuse punktides 101 ning 102 sõnastatud järeldus, mille kohaselt ei ole hagejad tõendanud, et rikkumiste, mille eest komisjon ning kolmandad riigid määrasid karistusi, asjaolud on samased, kujutab endast tõendite moonutamist, Euroopa Kohtu põhikirja artikli 36 kohast põhjendamiskohustuse rikkumist ning nende kaitseõiguste rikkumist.

41 Lõpuks väidavad hagejad, et Esimese Astme Kohus tegi vea, sedastades vaidlustatud kohtuotsuse punktis 103, et isegi kui asjaolud oleksid olnud samased, puudub igasugune õigus hüvitise saamiseks, kuna ADM ei ole tõendanud, et kolmandates riikides määratud karistused puudutasid kartelli rakendamist või mõju EMP-s, ning leides, et need karistused arvutati lähtudes ADM-i käibest Ühendriikides ning Kanadas. Tõendada tuleb üksnes nende tehingute samasust, mille eest komisjon ning kolmandate riikide ametiasutused määrasid karistusi. ADM tõendas, et tema tehingud ning kartell, mille eest komisjon ning kolmandate riikide ametiasutused määrasid karistusi, puudutasid täpselt sama ülemaailmset kartelli.

42 Komisjon leiab hagejate esitatud kolmanda väite esimese osa kohta, et eespool viidatud kohtuotsuses Boehringer Mannheim *vs.* komisjon ei käsitletud küsimust, kas komisjon on kohustatud arvestama kolmanda riigi ametiasutuste määratud karistust, kui ettevõtja suhtes komisjoni ning kõnealuste ametiasutuste poolt arvesse võetud asjaolud on samased. Komisjon leiab, et piisavalt on põhjendatud seisukoht, et Euroopa Kohtu 13. veebruari 1969. aasta otsuses kohtuasjas 14/68: Wilhelm jt (EKL 1969, lk 1) ning eespool viidatud kohtuotsuses Boehringer Mannheim *vs.* komisjon viidatud loomuõiguslik põhimõte on kohaldatav üksnes Euroopa Liidus. Kõik liidu kohtud peavad vähemalt konkurentsiõiguse raames järgima Euroopa Kohtu valitsevat praktikat, ning nende riikide kui ka ühenduse institutsioonide pädevused kattuvad. Ameerika Ühendriikide ning Euroopa ühenduste vahel puudub sellist liiki side või kattuvus.

43 Hagejate esitatud kolmanda väite teise osa kohta märgib komisjon, et lähtudes eespool viidatud kohtuotsusest Boehringer Mannheim *vs.* komisjon, konstateeris Esimese Astme Kohus, et ühenduse ning Ühendriikide ametiasutused tundsid huvi kartelliosaliste käitumise vastu nende vastavatel territooriumitel. Nimetatud otsuses eristas Euroopa Kohus kartelli loomist käsitlevaid kokkuleppeid ja selle rakendamist erinevatel territooriumitel.

44 Komisjon leiab kõnealuse kolmanda väite kolmanda osa kohta, et ADM on vaidlustatud kohtuotsuse punktist 103 valesti aru saanud. Esimese Astme Kohus käsitles tõesti küsimust, kas süüdimõistmiste aluseks Ühendriikides ning Kanadas oli samane tegevus, mille komisjon vaidlusaluses otsuses karistatavaks luges.

45 Komisjon leiab, et seni kuni ühenduse ning Ühendriikide ametiasutuste poolt karistatavaks loetud tegusid ei iseloomusta sama objekt ning samad territoriaalsed piirid, ei saa neid tegusid käsitleda samastena. Komisjoni ning Ühendriikide ametiasutuste poolt karistatavateks loetud teod ei ole samased ning ADM-il puudub igasugune alus väita, et Ühendriikide ametiasutustel oli kavatsus karistada ADM-i kokkulepete rakendamise eest EMP-s.

Euroopa Kohtu hinnang

— Kolmanda väite esimene osa

46 Nagu hagejad selgitasid kohtuistungil, ei tugine nad *ne bis in idem* põhimõttele kui sellisele. Seega ei kinnita nad, et komisjon algatas menetluse ebaõigesti või et

komisjon ei ole pädev trahvi määrama. Hagejad väidavad hoopis, et üldpõhimõtete hulka kuulub ka *ne bis in idem* põhimõtte tuletis, mille kohaselt tuleb samade asjaolude suhtes võtta arvesse konkureerivaid karistusi.

47 Teiseks tuleb meenutada, et apellatsioonkaebuse raames kontrollib Euroopa Kohus ühelt poolt seda, kas Esimese Astme Kohus võttis juriidiliselt korrektselt arvesse kõiki olulisi asjaolusid, et hinnata EÜ artikli 81 ja määruse nr 17 artikli 15 valguses mingi konkreetse käitumise raskusastet, ja teiselt poolt seda, kas Esimese Astme Kohus vastas õiguslikult piisavalt kõigile hageja esitatud argumentidele, millega taotleti trahvi tühistamist või vähendamist (eespool viidatud kohtuotsus Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon, punkt 244 ning viidatud kohtupraktika).

48 Käesolevas asjas märkis Esimese Astme Kohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 98, et eespool viidatud kohtuotsuse Boehringer Mannheim *vs.* komisjon punkti 3 sõnastusest ilmneb, et Euroopa Kohus ei ole lahendanud küsimust, kas komisjon on kohustatud võtma arvesse kolmanda riigi ametiasutuste määratud karistust, kui ettevõtte suhtes komisjoni ning kõnealuste ametiasutuste poolt arvesse võetud asjaolud on samased, vaid et Euroopa Kohus on komisjoni ning kolmanda riigi ametiasutuste poolt karistatavateks loetud tegude samasuse seadnud eeltingimuseks sellele uurimisele.

49 Selles suhtes ei ole Esimese Astme Kohus rikkunud õigusnormi. Eespool viidatud kohtuotsuses Boehringer Mannheim *vs.* komisjon ei ole Euroopa Kohus tegelikult lahendanud seda küsimust, kuna ei olnud tõendatud, et hageja suhtes ühelt poolt komisjoni ning teiselt poolt Ühendriikide ametiasutuste poolt arvesse võetud asjaolud olid samased.

50 Võttes edasi arvesse eespool viidatud kohtuotsuse Wilhelm jt punkti 11, leidis Esimese Astme Kohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 99, et eriolukorra tõttu, mis

tuleneb esiteks liikmesriikide siseturgude ja ühisturu tugevast sidemest ning teiseks kartelli alal pädevuste erilisest jaotamissüsteemist ühenduse ja liikmesriikide vahel samal territooriumil, s.t ühisturul, pidas Euroopa Kohus, tunnistades topeltmenetluse võimalikkust ning arvestades sellest tulenevat võimalikku topeltkaristust, vajalikuks võtta õigluse alusel arvesse esimest karistamise otsust.

51 Vaidlustatud kohtuotsuse punktis 100 sedastas Esimese Astme Kohus, et käesolevas asjas puudub selline olukord, ning jõudis järeldusele, et kuna hagejad ei tuginenud sõnaselgele rahvusvahelise õiguse sättele, mis kohustab komisjoni trahvisumma kindlaksmääramisel võtma arvesse karistusi, mille on kolmanda riigi nagu Ameerika Ühendriikide või Kanada ametiasutused või kohtud juba samale ettevõtjale sama teo eest määranud, siis puudub hagejatel õigus heita komisjonile ette, et viimane on käesolevas asjas rikkunud nimetatud väidetavat kohustust.

52 Isegi kui eeldada, et see põhjendus on vale ning et kolmanda riigi ametiasutuste määratud karistus on trahvisumma kindlaksmääramisel käesoleva juhtumi asjaolude hindamise osa, on argument, et komisjon ei võtnud arvesse kolmandate riikide poolt juba määratud trahve, asjakohane üksnes siis, kui ADM-i suhtes ühelt poolt komisjoni ning teiselt poolt Ühendriikide ja Kanada ametiasutuste poolt arvesse võetud asjaolud on samased.

53 Täiendavalt uuris Esimese Astme Kohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 101–103, kas hagejad olid tõendanud seda samasust. Seega tuleb uurida neid punkte puudutavaid kolmanda väite muid osi.

54 Kolmanda väite esimese osa raames hagejate viidatud hea halduse tava ei ole asjakohane käesoleva asja kontekstis.

— Kolmanda väite teine osa

55 Esmalt leiavad hagejad, et Esimese Astme Kohtu sedastus, mille kohaselt ei ole tõendatud, et ADM-i suhtes komisjoni ning Ühendriikide ja Kanada ametiasutuste poolt arvesse võetud asjaolud on samased, kujutab endast tõendite moonutamist. Hagejad väidavad, et asjaolu, et lüsiini ning sidrunhapet puudutavad rikkumised erinevad teineteisest, nähtub ilmselgelt kohtuliku kokkuleppe dokumentidest nii Ühendriikides kui Kanadas, s.t riikides, kus rikkumised kvalifitseeriti eraldi kriminaalsüüdistustena ADM-i vastu. Ei nendest dokumentidest ega muudest tõenditest ei nähtu, et kõnealused erikokkulepped olid osaks „kokkulepete ning kooskõlastatud tegevuse suuremast kogumist".

56 Siiski ei leidnud Esimese Astme Kohus, et vastavalt lüsiini ning sidrunhapet puudutavad rikkumised ei erine teineteisest. Vaidlustatud kohtuotsuse punkti 103 alguses küll kaheldi, kas lüsiinikartelli tõttu süüdimõistmist võib lugeda eraldiseisvaks sidrunhappekartelli tõttu süüdimõistmisest. Siiski oletati, et see on käesoleval juhul nii.

57 Kuigi Esimese Astme Kohus leidis, et Ühendriikides ning Kanadas süüdimõistmised puudutavad kokkulepete ja kooskõlastatud tegevuse suuremat kogumit, ei saa järeldada, et tõendeid oleks moonutatud. Vaidlustatud kohtuotsuse punktis 102 asuvat viidet „Ühendriikides ning Kanadas süüdimõistmis[tele, mis] puudutavad kokkulepete ja kooskõlastatud tegevuse suuremat kogumit", tuleb lugeda eespool viidatud kohtuotsuse Boehringer Mannheim *vs.* komisjon punkti 5 valguses, mis puudutab „suuremat kogumit" ning millele viitab Esimese Astme Kohus kõnealuses punktis. Seega tuleb seda mõista nii, et nimetatud süüdimõistmised puudutavad samuti tegevust seoses sidrunhappega, mis ei ole vaidlusaluse otsusega seotud.

58 Seega tuleb tõendite moonutamist puudutav argument lükata tagasi.

59 Hagejad leiavad seejärel, et Esimese Astme Kohus lükkas põhjendamata tagasi hagejate esitatud täiendavad tõendid menetluste samasuse kohta, rikkudes sellega Euroopa Kohtu põhikirja artiklit 36.

60 Sellega seoses tuleb märkida, et Euroopa Kohtu põhikirja artiklist 36 ning artikli 53 esimesest lõigust tulenev kohtuotsuste põhjendamise kohustus ei nõua, et Esimese Astme Kohus esitaks ammendava ning üksikasjaliku ülevaate menetluse poolte kõikidest arutluskäikudest. Põhjendus võib seega olla tuletatav tingimusel, et huvitatud isikud teaksid põhjusi kõnealuste võetud meetmete kohta ning et Euroopa Kohtul oleks piisavalt andmeid oma kohtuliku kontrolli teostamiseks (vt selle kohta Euroopa Kohtu 7. jaanuari 2004. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P: Aalborg Portland jt *vs.* komisjon, EKL 2004, lk I-123, punkt 372).

61 ADM-i esitatud täiendavate tõendite osas ei ole Esimese Astme Kohus rikkunud tal lasuvat põhjendamiskohustust. Tema põhjendus põhineb eeldusel, et hagejad oleksid pidanud arvesse võetud asjaolude samasuse tuvastamiseks tõendama, et Ühendriikides ning Kanadas aset leidnud süüdimõistmised puudutasid kartellikokkuleppe rakendamist või mõjusid väljaspool neid riike ning eelkõige EMP-s. Sedastades, et see on täielikult tõendamata, luges Esimese Astme Kohus hagejate esitatud lisatõendid sellest kriteeriumist tuletatavalt ebapiisavateks.

62 Järelikult ei saa nõustuda Euroopa Kohtu põhikirja artikli 36 rikkumist puudutava argumendiga.

63 Lõpuks väidavad hagejad, et kuna komisjon tunnistas oma kohtudokumentides ning vaidlusaluses otsuses ilmselgelt, et kolmandates riikides aset leidnud menetlustes karistatavateks loetud teod olid täpselt samad kui Esimese Astme Kohtus kirjeldatud, siis oleks Esimese Astme Kohus pidanud andma hagejatele võimaluse olla ära kuulatud vastupidise seisukoha osas.

64 Selles osas tuleb märkida, et komisjon nimelt viitas, et EMP-s toimepandud rikkumise aluseks oli ülemaailmne kartell. Sellega ei möönnud komisjon siiski ühelt poolt tema enda ning teiselt poolt Ühendriikide ja Kanada ametiasutuste arvesse võetud asjaolude samasust.

65 Vaidlusaluse otsuse põhjenduste punktist 183 tuleneb nimelt, et komisjon heitis ADM-ile ning nimetatud otsuses viidatud teistele ettevõtjatele ette EÜ artikli 81 ning EMP lepingu artikli 53 rikkumist, mis seisneb selles, et nad määrasid EMP-s kokkuleppe raames lüsiini hinnad, kontrollisid hindasid ning jagasid müügimahtusid ja vahetasid oma müügimahtude kohta informatsiooni, et kontrollida kokkulepitud müügikvootide järgimist. Sama otsuse põhjenduste punktis 311 märkis komisjon, et Ühendriikide ning Kanada ametiasutustelt saadud informatsiooni kohaselt võeti selle otsusega viidatud ettevõtjatele määratud kriminaalkaristuste puhul arvesse üksnes konkurentsivastaseid mõjusid, mis nimetatud otsusega tuvastatud kartellil oli nende kohtualluvuste piirkonnas.

66 Sellest tuleneb, et komisjoni jaoks oli tegemist kartelli rakendamisega erinevatel territooriumidel. Järelikult võimaldasid komisjoni sedastused hagejatel selles küsimuses oma seisukohta tulemuslikult kaitsta.

67 Seega ei ole põhjendatud argument, mis puudutab õigust olla ära kuulatud.

— Kolmanda väite kolmas osa

68 Vaidlustatud kohtuotsuse punkt 103 sisaldub Esimese Astme Kohtu analüüsis, mis puudutab etteheidetud asjaolude samasust.

69 Selles suhtes tuleb sedastada, et asjaolud ei ole samased, kui kolmanda riigi määratud karistus viitab üksnes kartelli rakendamisele või mõjudele selle riigi turul ning ühenduse määratud karistus viitab üksnes kartelli rakendamisele või mõjudele ühenduse turul.

70 Kui Esimese Astme Kohus rõhutab vaidlustatud kohtuotsuse punktis 103, et kõnealused trahvid arvutati vastavalt Ühendriikides ning Kanadas saadud kogukäivete alusel, siis sellega soovis Esimese Astme Kohus põhjendada oma järeldust, et trahvidega kavatseti karistada kokkuleppe rakendamist neil territooriumidel ning mitte EMP territooriumil.

71 Esimese Astme Kohtu hinnangul ei ole ADM tõendanud, et lisaks kõnealuse kartelli rakendamisele või mõjudele vastavalt Ühendriikides ja Kanadas puudutasid neis riikides määratud karistused kartelli rakendamist või mõjusid EMP-s.

72 Kolmanda väite kolmanda osa raames hagejate esitatud peamine argument on järelikult põhjendamatu.

73 Täiendavalt väidavad hagejad, et komisjon on kohustatud arvesse võtma teistele ametiasutustele makstud ning Ühendriikide ja Kanada käibe alusel arvutatud trahve, kui komisjon nagu käesolevas asjas võtab hagejatele määratava trahvi arvutamisel arvesse viimaste ülemaailmset lüsiini käivet. Sel moel arvutab komisjon nimetatud trahvi hagejate käibe alusel riikides, kus nad juba tasusid trahvi, liites sellele hagejate käibe EMP turul.

74 Siiski kasutati vaidlusaluses otsuses ülemaailmset käivet üksnes asjaomaste ettevõtjate suhtelise suuruse võrdlemisel, et võtta arvesse nende ettevõtjate tegelikku suutlikkust põhjustada olulist kahju lüsiiniturul EMP-s.

75 Järelikult tuleb see argument lükata tagasi.

76 Kuna põhjendamatud on kõik hagejate esitatud argumendid Esimese Astme Kohtu sedastuse suhtes, mille kohaselt ei olnud hagejad tõendanud arvesse võetud asjaolude samasust, tuleb kolmas väide lükata tagasi.

Neljas väide, mis puudutab põhjendamiskohustuse rikkumist

77 Neljas väide koosneb kahest osast.

78 Selle väite esimese osaga, mis viitab vaidlustatud kohtuotsuse punktidele 85–94, väidavad hagejad, et Esimese Astme Kohus on rikkunud Euroopa Kohtu põhikirja artiklit 36 leides, et komisjon ei olnud kohustatud arvesse võtma hagejate poolt kolmandates riikides tasutud trahve, kuigi komisjoni määratud trahv põhines eelkõige hagejate ülemaailmsel käibel, ning järelikult karistati hagejaid nende Ühendriikides saadud käibe alusel, kus neile oli juba trahv määratud.

79 Oma neljanda väite teise osaga, mis viitab vaidlustatud kohtuotsuse punktidele 198–206, heidavad hagejad Esimese Astme Kohtule ette Euroopa Kohtu põhikirja artikli 36 rikkumist, kuna Esimese Astme Kohus leidis, et trahv on põhjendatud, kuigi komisjon rikkus oma kohustust võtta arvesse hagejate lüsiini käivet EMP-s.

80 Esimese Astme Kohtul lasuvast põhjendamiskohustusest tulenevate nõuete osas tuleb viidata käesoleva kohtuotsuse punktile 60.

81 Käesolevas asjas on Esimese Astme Kohtu otsus kõnealuse kahe aspekti osas piisavalt põhjendatud. Esiteks põhjendas Esimese Astme Kohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 85–103 üksikasjalikult oma järeldust, et komisjon ei olnud kohustatud arvesse võtma ADM-i poolt kolmandates riikides tasutud trahve. Teiseks selgitas Esimese Astme Kohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 198–206 oma seisukohti hagejate põhjenduste, et trahv oli võrreldes hagejate käibega lüsiiniturul EMP-s ebaproportsionaalne, tagasilükkamise kohta.

82 Järelikult tuleb neljas väide lükata tagasi.

Viies väide, mis puudutab tõendite moonutamist

83 Oma viienda väitega, mis viitab vaidlustatud kohtuotsuse punktidele 142–171, leiavad hagejad, et Esimese Astme Kohus on tõendeid moonutanud sedastades, et komisjon tõendas majandusliku mõju olemasolu.

84 Täpsemalt heidavad hagejad Esimese Astme Kohtule ette tõendite moonutamist, kuna viimane järeldas, et komisjon tõendas õiguslikult piisavalt, et hinnad olid kõrgemad kui siis, kui kokkulepet ei oleks olnud. Komisjoni tõenditest, mille olemasolu tuvastas Esimese Astme Kohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 154–160, nähtub üksnes hindade tegelik tase, samas puudub aga analüüs hindade võimaliku taseme kohta siis, kui kartelli ei oleks olnud.

85 Selles osas tuleb märkida, et, kuni pole tegemist Esimese Astme Kohtule esitatud tõendite moonutamisega, ei kujuta asjaolude hindamine endast Euroopa Kohtu kontrollile alluvat õigusküsimust kui sellist (vt eelkõige Euroopa Kohtu 21. juuni 2001. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-280/99 P–C-282/99 P: Moccia Irme jt *vs.* komisjon, EKL 2001, lk I-4717, punkt 78).

86 Hagejad ei ole tõendanud, et tõendeid on moonutatud. Hagejate kriitika Esimese Astme Kohtu arutluskäigu suhtes on põhjendamatu. Nagu kohtujurist on märkinud oma ettepaneku punktis 124, nähtub vaidlusalusest otsusest ning vaidlustatud kohtuotsusest, et komisjon esitas hulga tõendeid kartellist põhjustatud hindade tõstmise kohta ning et Esimese Astme Kohus uuris neid tõendeid põhjalikult. Lükates tagasi hagejate argumendid, millega püüti näidata, et tõendatud ei olnud asjaolu, et rakendatud hinnad olid kõrgemad kui hinnad, mida oleks kasutatud rikkumise puudumisel oligopoli raames, ei tuletanud Esimese Astme Kohus nende tõendite pinnalt midagi sellist, mida need tõendid ise ilmselgelt ei kinnita.

87 Järelikult tuleb viies väide lükata tagasi.

Kuues väide, mis puudutab põhimõtte, mille kohaselt peab komisjon järgima endale kehtestatud reegleid, rikkumist

88 Oma kuuenda väitega heidavad hagejad Esimese Astme Kohtule ette, et viimane on vaidlustatud kohtuotsuse punktides 191–206 rikkunud põhimõtet, mille kohaselt peab komisjon järgima endale kehtestatud reegleid.

89 Esimese Astme Kohus sedastas, et komisjon ei võtnud lähtesumma kindlaksmääramisel arvesse hagejate kogukäivet kõikide kaupade puhul ja ülemaailmset käivet lüsiini puhul ning et järelikult rikkus komisjon oma kohustust võtta arvesse asjaomast käivet. Vaatamata asjaolule, et komisjon ei järginud oma suuniseid, luges Esimese Astme Kohus trahvi õiguspäraseks, kuna komisjon ei rikkunud proportsionaalsuse põhimõtet. Esimese Astme Kohus ei tohiks lubada komisjonil rikkuda suuniseid või vähemalt teha seda oma põhjendusi esitamata. Lubades komisjonil rikkuda suuniseid vaid proportsionaalsuse nõuetele vastavates piirides, rikutakse õiguskindluse põhimõtet ja hea halduse tava ning diskrimineeritakse hagejaid võrreldes ettevõtjatega, kelle suhtes kohaldatakse suuniseid õiguspäraselt.

90 Neil põhjustel oleks Esimese Astme Kohus pidanud trahvide korrektse taseme määramiseks kasutama trahve käsitlevates suunistes sätestatud meetodit ning võtma arvesse ADM-i asjaomast käivet. Rikkudes oma kõnealust kohustust, rikkus ta põhimõtet, mille kohaselt peab komisjon järgima endale kehtestatud reegleid.

91 Selles osas tuleb märkida, et kuigi käitumisreegleid, mille eesmärk on väliste mõjude loomine, nagu on ettevõtjaid silmas pidavate suuniste puhul, ei saa lugeda õigusnormideks, mida ametiasutus igal juhul peab järgima, annavad nad siiski tunnistust praktikat väljendavast käitumisnormist, mida ametiasutus konkreetsel juhtumil ei või eirata, andmata võrdse kohtlemise põhimõttega kooskõlas olevaid põhjendusi (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon, punktid 209 ja 210).

92 Esimese Astme Kohtule ei saa ette heita, et ta lubas komisjonil rakendada suuniseid ekslikult. Otsustades vaidlustatud kohtuotsuse punktis 197, et komisjon rikkus suuniste punkti 1 A neljandat ja kuuendat taanet, kuna komisjon tugines ADM-i ülemaailmsele käibele, võtmata arvesse tema käivet lüsiiniturul EMP-s, hindas Esimese Astme Kohus ise trahvisumma kohasust.

93 Kui Esimese Astme Kohus on siiski olukorras, kus komisjon ei ole mõnda asjaolu kõnealuse rikkumise hindamisel nõuetekohaselt arvesse võtnud, tuvastanud suuniste rikkumise ning lahendanud ise asja oma täieliku pädevuse raames, tuleb pärast võrdsuse ning õiguskindluse põhimõtteid ka kontrollida, kas trahv jääb nimetatud asjaolu arvestades siiski suunistega sätestatud raamidesse. Proportsionaalsuse põhimõtet rakendatakse alles pärast kõnealust hindamist.

94 Järelikult on Esimese Astme Kohus teinud õigusvea, kohaldades üksnes proportsionaalsuse kriteeriumi.

95 Siiski nähtub vaidlustatud kohtuotsuse punktides 203–205 esitatud hinnangust ADM-i lüsiini müügikäibele EMP-s, et kui komisjon oleks käivet ennast arvesse

võttes kohaselt rakendanud suuniseid, ei oleks trahvi kindlaksmääramise tulemus olnud teistsugune.

96 Seega tuleb kuues väide lükata tagasi.

Seitsmes väide, mis puudutab proportsionaalsuse põhimõtte rikkumist

Hagejate põhjendused

97 Oma seitsmenda väitega heidavad hagejad Esimese Astme Kohtule ette, et viimane on rikkunud proportsionaalsuse põhimõtet, nii nagu seda on tõlgendanud Euroopa Kohus ning Esimese Astme Kohus. Nimelt on vaidlustatud kohtuotsuse punktides 199–202 lükatud ebaõigesti tagasi argument, et proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt peab olema kindel seos trahvi ning asjaomase käibe vahel ning et trahv, mis on käesolevas asjas 115% kõnealusest käibest, on ebaproportsionaalne. Trahvi arvestamisel tuginesid hagejad käibele, mille nad said rikkumise viimase aasta jooksul lüsiiniturul EMP-s.

98 Hagejad leiavad, et erinevalt Esimese Astme Kohtu seisukohast sisaldab Euroopa Kohtu 16. novembri 2000. aasta otsus kohtuasjas C–248/98 P: KNP BT *vs.* komisjon (EKL 2000, lk I-9641) üldkohaldatavat põhimõtet, mille kohaselt karistus peab olema proportsionaalne ettevõtja suurusega neil tooteturgudel, kus rikkumine on toimunud.

99 Hagejad märgivad, et käesoleva kohtuasja asjaolud on samased nendega, mis viisid 14. juuli 1994. aasta otsuseni kohtuasjas T-77/92: Parker Pen *vs.* komisjon (EKL 1994, lk II–549), kus Esimese Astme Kohus vähendas trahvi põhjusel, et komisjon ei võtnud piisavalt arvesse asjaomast käivet. Tähtsust ei oma asjaolu, et eespool viidatud kohtuotsuses Parker Pen *vs.* komisjon vähendati lõplikku trahvi, mitte raskusastme alusel arvutatud trahvi lähtesummat. Nimetatud kohtuasjas ei toimunud lähtesumma täpset arvutamist. Peale selle oli hagejatele määratud trahv kõnealuse käibega võrreldes ebaproportsionaalne, sõltumata sellest, kas võtta arvesse lõplikku trahvi või raskusastmel põhinevat lähtesummat.

Euroopa Kohtu hinnang

100 Euroopa Kohtu praktikast tuleneb, et trahvi kindlaksmääramisel on mõistlik arvesse võtta nii ettevõtja kogukäivet, mis on üks, olgugi ligikaudne ja ebatäiuslik ettevõtja suuruse ja majanduslikust võimsuse näitaja, kui ka käibe seda osa, mis tuleneb rikkumise esemeks olnud kaupade müügist ja võib seega näidata selle rikkumise ulatust. Ei ühele ega teisele käibele maksa omistada tähtsust, mis teiste hinnanguelementidega võrreldes oleks ebaproportsionaalne, ja järelikult ei saa sobiva trahvi kindlaksmääramine toimuda üksnes kogukäibe põhjal arvutades. Seda tuleb eriti siis arvesse võtta, kui asjaomased kaubad moodustavad vaid väikese osa sellest käibest (eespool viidatud kohtuotsus Musique Diffusion française jt *vs.* komisjon, punkt 121 ning kohtuotsus Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon, punkt 243).

101 Seevastu puudub ühenduse õiguses üldkohaldatav põhimõte, mille kohaselt peab karistus olema proportsionaalne ettevõtja suurusega neil tooteturgudel, kus rikkumine on toimunud.

102 Vaidlustatud kohtuotsuse punktis 200 lükkas Esimese Astme Kohus hagejate põhjendused tagasi järgmiselt:

„[...] Kohtupraktikast tuleneb tõepoolest, et määruse nr 17 artikli 15 lõikega 2 sätestatud piiri, mis viitab ettevõtja kogukäibele, eesmärgiks on täpsemalt vältida seda, et trahvid oleksid ettevõtja suurusega võrreldes ebaproportsionaalsed (eespool viidatud kohtuotsus Musique [D]iffusion française jt *vs.* komisjon, punkt 119). Kuna lõpliku trahvi summa ei ületa 10% ADM-i rikkumise viimase aasta kogukäibest, ei saa trahvi käsitleda ebaproportsionaalsena üksnes asjaolu tõttu, et trahv ületab asjaomasel turul saadud käivet. Tuleb märkida, et hagejad viitasid [eespool viidatud kohtuotsuse KNP BT *vs.* komisjon punktile 61], kus [Euroopa Kohus] rõhutas muu hulgas, et „määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 eesmärk on tagada, et karistus on proportsionaalne ettevõtja suurusega neil tooteturgudel, kus rikkumine on toimunud". Lisaks sellele, et Euroopa Kohus viitab nimetatud kohtuotsuse punktis 61 otseselt eespool viidatud kohtuotsuse Musique [D]iffusion française jt *vs.* komisjon punktile 119, tuleb rõhutada, et asjaomane sõnastus, mida ei ole korratud järgnevas kohtupraktikas, on seotud eespool viidatud kohtuotsuse KNP BT *vs.* komisjon aluseks olnud kohtuasja erilise kontekstiga. Toona süüdistas hageja, et komisjon arvestas tema turuosa määratlemisel kontsernisisest müüki, mille õigsust kinnitas Euroopa Kohus siiski eespool toodud põhjustel. Seega ei saa järeldada, et ADM-ile määratud karistus oleks ebaproportsionaalne."

103 See põhjendus ei viita õiguslikule veale.

104 Mis puudutab eespool viidatud kohtuotsust Parker Pen *vs.* komisjon, siis selle punktist 94 tuleneb, et Esimese Astme Kohus on kohaldanud üksnes eelpool viidatud kohtuotsuse Musique Diffusion française jt *vs.* komisjon punktis 121 avaldatud ning käesoleva kohtuotsuse punktis 100 korratud reegleid.

105 Lisaks ei saa Euroopa Kohus apellatsioonkaebuse raames õigusküsimusi käsitledes asendada Esimese Astme Kohtu hinnangut võrdsuse põhjendustel oma hinnanguga, kui Esimese Astme Kohus andis oma hinnangu täieliku pädevuse raames ettevõtjatele ühenduse õiguse rikkumise eest määratud trahvisummade üle otsustades (eespool viidatud kohtuotsus Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon, punkt 245 ning viidatud kohtupraktika).

106 Järelikult tuleb seitsmes väide lükata tagasi.

107 Eespool toodud põhjendustel tuleb apellatsioonkaebus jätta rahuldamata.

Kohtukulud

108 Kodukorra artikli 69 lõike 2 alusel, mida kohaldatakse kodukorra artikli 118 alusel ka menetluses olevate apellatsioonkaebuste suhtes, on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud. Kuna komisjon on kohtukulude hüvitamist nõudnud ja hagejad on kohtuvaidluse kaotanud, tuleb kohtukulud hagejatelt välja mõista.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

1. **Jätta apellatsioonkaebus rahuldamata.**

2. **Mõista kohtukulud välja Archer Daniels Midland Co.-lt ning Archer Daniels Midland Ingredients Ltd-lt.**

Allkirjad